

de la mà sàvia i amena d'en Joan Vives vàrem conèixer la vida i obra **Igor Stravinsky** (Lomonsòsov, 17 de juny de 1882 – Nova York, 6 d'abril de 1971), fou un compositor rus, posteriorment nacionalitzat francès (1934) i estatunidenc (1945).

Va compondre una gran quantitat d'obres clàssiques abordant diversos estils com el Primitivisme, el Neoclassicisme i el Serialisme, però és conegut mundialment sobretot per tres obres del seu anomenat *període rus*: *L'ocell de foc* (1910), *Petruixka* (1911) i *La consagració de la primavera* (1913).

Per a molts, aquests ballets clàssics, atrevits i innovadors, pràcticament van reinventar el gènere. Stravinsky també va escriure per a diversos tipus de conjunts en un ampli espectre de formes clàssiques, des d'òpera i simfonia a petites peces per a piano i obres per a grups de jazz.

Stravinsky també va aconseguir fama com a pianista i director d'orquestra, sovint de les seues pròpies composicions.

Va visitar Catalunya en sis ocasions, i a la primera, al 1924, després de celebrar tres concerts amb l'Orquestra Pau Casals al Gran Teatre del Liceu, va manifestar: "Barcelona serà per a mi inoblidable. El que més m'ha agradat ha estat la catedral i les sardanes".

Essencialment un rus cosmòpola, Stravinsky va ser un dels compositors i artistes més influents de la música del segle XX, tant en Occident com en la seua terra natal.

Va créixer a Sant Petersburg dominat fortament pel seu pare i el seu germà gran. Encara que el seu pare -Fiódor Stravinsky- era un baix en el Teatre Mariïnski, Stravinsky va ser destinat als estudis de dret per tal d'esdevenir advocat; el canvi a la composició vindria temps després al conèixer fer amic amb el fill de Rimski-Korsakov. El 1902, a l'edat de vint anys, Stravinsky es va convertir en alumne de Nikolai Rimski-Kórsakov, considerat el compositor rus més important del seu temps.

Stravinsky va deixar Rússia per primera vegada el 1910, quan va viatjar a París com a compositor principal de Serguei Diaguïev, fundador del Ballets Russos, per assistir a l'estrena del seu ballet "L'ocell de foc" pels Ballets Russos. Durant l'estada va compondre altres dos treballs per als Ballets Russos: "Petruixka" (1911) i "La consagració de la primavera" (1913).

Els ballets mostren el desenvolupament estilístic del compositor: des de L'ocell de foc, l'estil del qual està molt influït per Rimski-Kórsakov, a Petruixka amb un fort èmfasi en la bitonalitat per arribar finalment a la salvatge dissonància polifònica de La consagració de la primavera.

L'estrena d'aquesta última el 1913 va ser probablement el major "escàndol" en la història de la música, amb baralles a punyades entre els membres del públic i la necessitat de vigilància policial durant el segon acte.

Va ser el compositor principal per a Serguei Diaguïev, dels Ballets Russos, sinó que també va col·laborar amb Pablo Picasso (*Pulcinella*, 1920), Jean Cocteau (*Oedipus Rex*, 1927)

Encara era jove quan, el 23 de gener de 1906, es va casar amb la seva cosina Katerina Nossenko, a qui coneixia des de petit. El seu matrimoni es va mantenir durant 33 anys, però el veritable amor de la seva vida, i després, la seva companya fins a la mort, va ser de Vera de Bosset (1888-1982). Encara que era un notori galantejador (es rumoreja que va tenir affairs amb personalitats influents com Coco Chanel). Va morir a Nova York el 6 d'abril de 1971 a l'edat de 88 anys i va ser soterrat a Venècia en l'illa del cementeri de Sant Michele (illa entre Venècia i l'illa de Murano). La seva tomba està prop de la del seu antic col·laborador Diaguïev.

Períodes estilístic

La carrera de Stravinsky passa per tres grans períodes estilístics distints, pel que la majoria de les seves composicions poden ser considerades com a part d'algun d'ells

★ El període primitiu o rus

va ser inaugurat pels tres ballets que va compondre per a Diàguilev. Aquests ballets tenen diverses característiques compartides: estan fets per a ser interpretats per orquestres summament grans; els temes i motius argumentals es basen en el folklore rus; i porten la marca de Rimski-Kórsakov tant en el seu desenvolupament com en la seua instrumentació.

El primer dels ballets, L'Ocell de Foc, és notable per la seua inusual introducció (trios de cordes baixes) i per l'orquestració. Petruixka és el primer dels ballets de Stravinsky que utilitza la mitologia folklòrica Russa. Però és en el tercer ballet, La consagració de la primavera, el que generalment es considera l'apoteosi del "Període Rus" de Stravinsky.

Ací, el compositor utilitza la brutalitat de la Rússia pagana, reflectint aquests sentiments en l'agressiva interpretació, harmonia politonal i ritmes abruptes que apareixen al llarg del treball. Hi ha diversos passatges famosos en aquesta obra, però n'hi ha dos especialment cèlebres: el tema de l'obertura basat en els sons del fagot amb les notes en el límit del seu registre, quasi fora de rang; i el colpejat de les cordes accentuat pels corns.

Altres peces d'aquest període són: *Renard* (1916), *Història d'un soldat (Histoire Du soldat)* (1918), i *Les Noces* (1923), instrumentada per a l'original combinació de quatre pianos i percussió, amb participació vocal.

En aquestes obres el músic va portar al límit l'herència de l'escola nacionalista russa fins a pràcticament esgotar-la.

★ El període neoclàssic

La següent fase del període composicional de Stravinsky, solapant al primer lleugerament, ve assenyalada per dos treballs: *Pulcinella* (1920) i *Octet* (1923) per a instruments de vent. Ambdós treballs ofereixen el que serà un segell d'aquest període; el retorn de Stravinsky a la música clàssica de Mozart, Bach i els seus contemporanis.

En aquestes noves obres, compostes aproximadament entre 1920 i 1950, Stravinsky utilitza majoritàriament els instruments de vent, el piano, cors i conjunts de cambra. La *Simfonia d'Instruments de Vent* (1920) i la *Simfonia dels salms* estan entre els millors treballs compostos per a vents.

Altres treballs com *Èdip Rei (Oedipus Rex)* (1927), *Apol·lo, déu de les muses (Apollon Musagète)* (1928) i el *Concert en Mi bemoll (Dumbarton Oaks)* (1931), continuen aquesta tendència.

Alguns dels principals treballs d'aquest període són les tres simfonies: la *Simfonia dels Psalms (Symphonie des Psaumes)* (1930), *Simfonia en Do* (1940) i *Simfonia en Tres Moviments* (1945). *Apollon, Perséphone* (1933) i *Orpheus* (1947) també indiquen que Stravinsky no només volia un retorn a la música del període clàssic, sinó també als temes clàssics, en aquest cas a la mitologia grega.

El pinacle d'aquest període és l'òpera *The Rake's Progress (La carrera del llibertí)* completada el 1951. Aquesta òpera, escrita per W.H. Auden i basada en les pintures i gravats de William Hogarth, comprèn tot el que Stravinsky havia perfeccionat en els 30 anys anteriors al seu període neoclàssic. La música és directa i innovadora; empra l'harmonia tonal clàssica però amb l'ús de dissonàncies sorprenents; s'hi

poden trobar els atrevits ritmes propis genuïns de Stravinsky; però recorda a les òperes i temes de Monteverdi, Gluck i Mozart.

Després d'aquesta òpera Stravinsky no va escriure mai més un altre treball "neoclàssic", començant a compondre la música que vindria a definir el seu canvi estilístic final.

★ El període dodecafònic o serialista

Només després de la mort d'Arnold Schönberg, l'inventor del dodecafonisme, el 1951, Stravinsky comença a utilitzar aquesta tècnica en els seus propis treballs. Sens dubte es va recolzar en la seua comprensió, i fins i tot la seua conversió, al mètode dels dotze tons en el seu confident i ajudant Robert Craft, qui havia estat un defensor d'aquest mètode musical. D'aquesta manera, els següents quinze anys Stravinsky serà serialista.

Stravinsky va començar a impregnar-se de la tècnica dodecafònica en uns primers treballs vocals poc ambiciosos com *Cantata* (1952), *Tres Cançons de Shakespeare* (1953) i *In Memoriam Dylan Thomas* (1954), com si estiguera provant el mètode. Posteriorment va començar a expandir l'ús de la tècnica en obres sovint basades en textos bíblics com *Canticum sacrum i Threni* (1958), *A Sermon, a Narrative and a Prayer* (1961), i *El Diluvi* (1962). A més durant aquesta etapa sobreixen títols com *Moviments per a piano i orquestra* (1959), *Monumentum pro Gesualdo* i *Requiem canticles* (1966), encara que cap d'aquests ha obtingut el nivell d'acceptació de les obres de les dues èpoques precedents.

Un treball important de transició d'aquest període és el seu retorn al ballet: *Agon*, un treball per a dotze ballarins escrit entre 1954 i 1957. Alguns números de *Agon* recorden la tonalitat de la "nota-blanca" del període neoclàssic, mentre que en altres (el *Bransle Gay*, per exemple) utilitza el mètode serial

La seua influència i innovació

El treball de Stravinsky abasta múltiples estils compositius, revolucionant l'orquestració i comprèn diversos gèneres, pràcticament va reinventar el ballet, incorporant-hi múltiples cultures, idiomes i literatures. Com a conseqüència, la seua influència sobre els seus col·legues durant la seua vida i posteriorment a la seua mort va ser, i ho continua sent, considerable.

Les innovacions compositives

Stravinsky va començar a repensar l'ús del "motiu" i l'ostinato ja en el ballet *L'ocell de foc*, però l'ús d'aquests elements va atènyer el seu complet desplegament en *La consagració de la primavera*.

Els "motius", que es desenvolupen usant una frase musical distintiva que és a continuació alterada i desenvolupada al llarg d'una peça musical té els seus orígens en la sonata de l'era de Mozart. El primer gran innovador en aquest mètode va ser Beethoven; el cèlebre "motiu del destí" que obri la Cinquena Simfonia reapareix sorprenentment al llarg de l'obra. No obstant això, la manera en què Stravinsky desenvolupa els "motius" és completament original a causa de les permutacions. En "La consagració de la primavera" introdueixen permutacions additives, és a dir, elimina o agrega una nota a un motiu sense tenir en compte els canvis en la mètrica.

En aquest ballet també és remarcable l'ús implacable dels "ostinati". El passatge més famós, mencionat anteriorment, és l'*ostinato* de l'octava nota de les cordes accentuades per vuit trompes, en la secció Auguris Primaverales (Danses de les adolescents). Aquest és, potser, el primer cas en la música d'un "ostinato estés que no s'usa ni per a la variació ni per a l'acompanyament de la melodia. En diversos altres moments, Stravinsky empra diversos ostinati sense tenir en compte l'harmonia o el "tempo de l'obra, creant un pastitx, una mena d'equivalent musical al cubisme en la pintura.

El neoclassicisme

Stravinsky no va ser el primer practicant de l'estil neoclàssic; de fet el compositor alemany Richard Strauss podria ser el primer i principal exemple (va compondre l'òpera "a la manera de Mozart" *Der Rosenkavalier* el 1910, quan Stravinsky estava començant els treballs del seu període rus).

L'estil neoclàssic s'adoptaria després per compositors tan diversos com Darius Milhaud i Aaron Copland. Serguei Prokófiev una vegada va reprendre a Stravinsky pels seus amaneraments neoclàssics, encara que simpàticament, ja que Prokófiev havia utilitzat música semblant per a la seua Simfonia No.1 de 1916-17.

Stravinsky va anunciar el seu nou estil en 1923 amb la seua delicada obra per a vents *Octet*. Les harmonies clares, recordant l'era de la música clàssica de Mozart i Bach, i les combinacions més simples de ritme i melodia eren una contestació directa a les complexitats de la Segona Escola de Viena.

Entre 1920 i 1930, el neoclassicisme va ser acceptat com a gènere modern prevalent als cercles musicals arreu del món. Irònicament, va ser el mateix Stravinsky qui va anunciar la mort del neoclassicisme, almenys en el seu propi treball, i tal vegada per al món, amb l'estrena de la seua òpera *The Rake's Progress* el 1951. Una mena de testament final del neoclassicisme, l'òpera va ser àmpliament criticada per "mirar massa enrere", fins i tot per aquells que havien lloat el nou estil només tres dècades abans.

Cita i pastitx

Encara que l'ús de la cita musical no era nou, Stravinsky va compondre obres basades en la distorsió sencera de peces de compositors anteriors. Un primer exemple n'és *Pulcinella* de 1920, per a la qual utilitza música suposadament de Giovanni Battista Pergolesi com a matèria primera, de vegades utilitzant-la directament i d'altres reinventant-la. I continuà utilitzant-la també, en *El bes de la fada* de 1928, basada en peces de piano de Txaikovski. I repetí amb el mateix sistema tècnic amb la *Simfonia dels Salmes* 1930.

Ús de material popular

Va haver altres compositors de principis del segle xx que recolliren música popular i l'utilitzaren en la seua obra, per exemple Manuel de Falla, Béla Bartók o Zoltán Kodály. En *La consagració de la primavera* ja es poden trobar cites de temes populars russos, sobre els que Stravinsky fa una vertadera dissecció fins a deixar-los en el seu esquema bàsic, només melòdic, per a després manipular-los de nou amb inversions, disminucions o notes afegides fins a fer-los pràcticament irrecognoscibles. La transformació és tal que només en recents estudis s'hi han pogut posar al descobert els temes originals.

Innovacions orquestrals

Les darreries del segle XIX i els inicis del segle XX van veure un progrés accelerat de la tècnica orquestral. Compositors com Anton Bruckner i Gustav Mahler van fer-hi grans contribucions, sent, al seu torn influïts per l'expansió que Richard Wagner havia fet de l'orquestra simfònica clàssica.

Stravinsky va continuar aquesta tendència de la música romàntica, especialment en els primers ballets. Però a partir de llavors va fer un tomb i va començar a innovar introduint noves combinacions d'instruments. Per exemple en *L'Histoire du Soldat* el conjunt instrumental inclou un clarinet, un fagot, trombó tenor i baix, contrabaix, corneta, violí i percussió, una estranya combinació per a l'època (1918). Aquesta combinació de diferents timbres esdevindria característica de la música de després de la Segona Guerra Mundial.

Altra innovació notable de la tècnica orquestral que pot ser parcialment atribuïda a Stravinsky és l'explotació dels rangs extrems dels instruments. El més cèlebre passatge de *La consagració de la primavera* és l'inici, on Stravinsky utilitza els fagots en les octaves extremes per tal de simular l'alba (el despertar) d'un matí de primavera.